

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Udrag fra Epistola 177

Citation: Holberg, Ludvig: "Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret*, udg. af F. J. Billeskov Jansen, Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. 153. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-holb11val-shoot-idm140209965953824.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret

Min Herre skriver, at han med Fornøjelse haver læset mit sidste Brev; hvorudi han finder en grundig Apologie, som han dog meener ikke at have været fornøden. Jeg er selv af samme Tanker, saasom der behøves ingen Forsvar for en god Ting. Enhver veed, at jeg forlænge siden haver destineret mine Midler til Publici Nytte, at jeg haver raadført mig med mine Venner om Maaden, paa hvilken saadant best kunde skee, og at jeg haver gjort tvende Testamenter: et udi det Aar 1735. som jeg siden haver casset; Og et andet 10 Aar derefter, som jeg ey heller var fornøyet med. Udi denne min Tvivlraadighed blev jeg udi det Aar 1746 opmuntret til at gjøre en Donation af mine Midler til det Ridderlige Academie, hvis Stiftelse da var i Gierde. Propositionen var saa snart ikke gjort, førend jeg bifaldt den; Saasom jeg haver holdet saadan Stiftelse for en af de allernyttigste, som udi dette Land kand gjøres; hvilket jeg ogsaa udi mine Skrifter forhen haver givet tilkiende. Jeg siger udi dette Land, endeel efterdi intet Studium hos vor Ungdom er meere bleven forsømt end Stats-Videnskab; Endeel og efterdi Reyse-Syge, som her regierer stærkere, end noget andet Steds, derved kand cures, og utroelige Penge-Summer, som aarligen gaae ud af Rigerne, derved kand spares. Jeg veed vel, at alle ere ikke eenige med mig herudi, holdende for, at udi Udenlandske Reyser er en Fornødenhed, saasom man derved kand see andre Nationers Skikke og Sædvaner, lære fremmede Sprog, og tale med berømmelige Mænd. Saadant haver 154

noget Skin, og gemeenligen anføres til Prætext, skiønt, naar de unge Herrer nøye examinere sig selv, ville de mærke, at den rette Motif til deres udenlandske Reyser er Begierlighed efter Divertissemens, og den Sødhed de finde i at leve udi Frihed. Hvis man til Forsøg gav unge Personer Tilladelse at reyse ud til det lærdeste Universitet, men hvor ingen Comoedier, Opera, Spectacler eller anden Øyens-Lyst kunde nydes, vilde Lysten maaskee gandske forgaae, helst om Reysen skulde skee med de Vilkor, at de skulde geleydes af deres Forældre, der kunde have Opsyn med dem. Jeg troer, at mangan Huus-Fader herom er persvaderet, og derfor lod sine Børn blive hiemme, hvis han raadde sig selv. Men, naar Sønnen faaer først Moderen paa sin Side, og de med associeret Magt angribe Verket, hielpe Faderens Argumenter lidet eller intet. Jeg vil dog ponere, at adskillige unge Herrer reyse udenlands alleene udi Forsæt at poleres og at forfremmes udi Sprog Videnskaber: men man kunde gjøre Forsøg med tvende Brødre af lige Qvaliteter, saaledes, at man lod den eene reyse, og den anden blive hjemme, og see saa efter udi hvilken Tilstand begge efter 2 à 3 Aars Tiid vilde findes. Man vilde efter saadan Tiids Forløb finde, at den Reysende vilde komme hiem med en riig Kram af allehaande Slags glimrende Varer, men derhos destitueret af visse fornødene Ting, som meest komme tilpas udi Fremtiden, naar han skulde træde i Forretninger, og hvorpaa den tilbageblivende imidlertid haver samlet got Forraad: Den første vilde befindes at tale nettere Fransk og Italiensk; Den sidste at forstaae bedre Landets Sprog, som til Forretninger fast eene udf ordres: Hin vilde brillere udi Selskabe ved at tale om sine Reyser, og om fremmede Nationers Egenskab; Denne, som imidlertid havde erkendigt sig om Danske Love og Forordninger, item om Fæderne-Landets Beskaffenhed, vilde skinne udi en Ret eller et høyt Collegio, hvoraf han kunde allerede være bleven et Lem, naar Broderen ved sin Tilbagekomst maatte begynde at solicitere om et Embede, eller søge ved indenlandske Studia at 155 gjøre sig beqvem dertil; thi det heder da: Hic Rhodus, hic salta. Saaledes vilde uden Tvivl begges Tilstand blive: Ikke at tale om, at, om Faderen imidlertid døde, vilde den første ved sin Hiemkomst finde udi den Afdødes Journal en saadan Antegnelse. *Paa min Søns Peders Reyse er gjort Bekostning af 6000 Rigsdaler: Min anden Søn Paul der imod haver imidlertid ikke kostet mig meere end 2000; derfor maa 4000 Rigsdaler afkortes udi Peders Arv.* Jeg siger, at saadanne Prøver kunde gjøres; Og bilder jeg mig ind, at de ofte ere giorte, skiønt uden Frugt. Dog u-anseet alt dette, raader jeg ikke aldeeles fra Ungdommens udenlandske Reyser; men, som jeg i alting stræber at gaae en Middel-Vey, gaaer jeg den ogsaa herudi, og raader alleene til Midler, hvorved saadanne kunde modereres. Det er ikke tienligt, ja fast ikke giørligt, ved et almindeligt Forbud at ville hæve en almindelig herskende Passion: thi det var ligesom ved en Forordning at ville forbyde Rysserne Brændeviin eller Hollændere Røg-Tobak; til hvilket man ingen Øvrighed kunde raade. Det sikkerste Middel til at moderere denne Epidemiske Reyse-Syge, er et Ridderligt Academies Stiftelse: helst, naar en Hoved-Artikel derved helligen i Agt tages, nemlig, at ingen udenlands Reyse nogen bliver tilladt, førend han udi nogle Aar haver studeret hiemme paa saadant Academie. En saadan Artikel er basis, hvorpaa Stiftelsen grunder sig, og ligesom Kalken der skal give Bygningen en bestandig Consistence. Thi, saasom alle bemidlede unge Personer brænde af Begierlighed til udenlandske Reyser, og et indenlandsk Adeligt Academie bliver Canalen, hvor igjennem de maa passere, kand det aldrig have Mangel paa Academister. Erfarenhed viser, at Dispensation udi denne Artikel fornemmeligen haver foraarsaget de forrige Stifteisers Hævelse. Ungdommen kand ikke besværges sig over, at deres Hoved-Lyst dem derved betages, efterdi Reyserne dem ikke forbydes, men Tiden alleene foreskrives, paa hvilken de med Frugt kand reyse. Nyttens, som deraf flyder, er stor, og det i mange Henseender: Thi udi de 2 eller 3 Aar, i hvilke unge Per- 156

soner studere paa et indenlandsk Academie, kand enten Reyse-Sygen dem forgaae; og, hvis den imidlertid ikke forgaaer, kand de siden reyse med større Nytte, med større Sikkerhed, og med mindre Bekostning. Med større Nytte; efterdi de udi Fædernelandet have lagt Grundvold til de Videnskaber, som de udenlands videre kand excolere: Med større Sikkerhed; efterdi Reyserne foretages udi en moed Alder, og Forældrene kand befries for den Bekymring, som de svæve udi, naar deres Børn flakke om udi langt bortliggende Lande, førend de have faaet Skiæg paa Hagen: Og med mindre Bekostning; efterdi de siden kand reyse uden Hovmestere, og lade sig nøye med en troe Lakey eller Tiener, hvorved store Penge-Summer kand spares. Nogle, som finde disse Argumenter grundige, ville maaskee hertil sige, at man reyser Udenlands fornemmelig for at acquirere Fripostighed, zirlige Skikke og Maneerer; og, naar saa er, er det bedre, at Reysen skeer tiligen, end silde, saasom saadant lider meest paa den grønne Ungdom, der er som et Vox, paa hvilken alle Slags Skikkelser let trykkes. Men jeg meener, at de Skikke og Maneerer ere

allersømmeligste og allerzirligste, som overensstemme med Fædernelandets Skikke og Levemaader; og viser Erfarenhed, at de, der have ført sig udi fremmed Skikkelse Udenlands, ofte ved deres Hiemkomst belees af deres Landsmænd, og søge efterhaanden at naae deres forrige Skikkelse igien. En Hollænder, der kommer fra Paris, charged med Franske Maneerer og Ziirligheder, bliver af sine Landsmænd fast anseet som en Pekelhæring: Thi hvad som zirer en Nation, vanhælder en anden; og haver her Sted det, som Cicero siger: At iføre sig andens Natur, for at tabe sin egen. Men lad være, at saadant kunde agtes nødvendigt udi visse Lande, saa passer det sig ikke paa Dannemark, og allermindst paa Indbyggerne udi Kiøbenhavn; hvor man udi kort Begreb kand see, alt hvad andre Stæder bryste sig af; hvor en Mængde af alle Slags Nationer opholde sig; hvor der er et Kongelig Hof, et stort Universitet, en Guarnison, en Søe-Magt, og en Samling af alle Slags Stænder og Professioner. At reyse fra saadan Stad til andre Stæder for at profitere af Omgængelse, er det samme som at leede efter Vand, naar man boer ved en Søe. Disse mine Tanker underkaster jeg min Herres Skiønsomhed, forblivende etc.